

Slaget på Sjørring Sø

Om den legendariske kaptajn C. Jagd, der udtørrede Sjørring Sø, verserer der mange morsomme og fantastiske historier. Nogle er veldokumenterede, andre er overleverede historier, som der stadig holdes liv i, men fælles for dem er, at de sagtens kan være rigtige. Slaget på Sjørring Sø hører til de mere underbyggede historier.

Jagd var et enestående, velbegavet menneske, som havde evner i mange retninger. Han var resolut og hurtig i såvel ord som handling. Hvad han satte sig for, det udførte han, uanset hvad omkostningerne var. Han betegnes endvidere som hidsig, lunefuld og excentrisk. At han var hidsig, er »Slaget på Sjørring Sø« et godt eksempel på.

Det skal lige kort indskydes, hvad der gik forud for »slaget«. Da Jagd havde udtørret søen og bygget gårdene Egebaksande, Schæfergården og begyndelsen til Rosvang m.m., kom han i pengehød, og han blev tvunget til at afstå det meste af søen til sine kreditorer. Selv fik han kun lov at beholde Egebaksande med 140 ha i den vestlige ende af søen.

Som et led i denne aftale med kreditorerne havde Jagd tilbudt dem at gøre det sidste stykke udtørningsarbejde færdigt for en pris af 2.000 rdl. Men dette blev afslået og i stedet lagt i hænderne på den nye inspektør Buus på Rosvang. Kreditorerne ville sikkert én gang for alle være færdige med Jagd, som derved var reduceret til en biperson i hele det store projekt, som han ellers havde været hovedperson i – han blev ikke engang spurgt til råds. Det medførte, at Jagd derefter var fjendtligt stemt over for alt, hvad der havde med

udtørningsarbejdet og kreditorerne at gøre, og derfor kunne »slaget« udvikle sig til et kæmpe slagsmål.

»Søslaget«

58 år efter slagsmålet fortæller et øjenvidne, den gamle smed Anton Larsen, følgende:

»Da jeg ca. 20 år gammel i maj og juni 1868 havde taget arbejde ved oprensning og uddybning af kanalen fra Sjørring Sø, som går gennem landsbyen Snejstrup, hvor kanalen er meget dyb, og hvor den store sluse eller stemmeværk findes, indtraf der en begivenhed, som jeg efter hukommelsen vil forsøge at gengive, så godt jeg kan.

Kanalen skulle uddybes og udvides betydeligt, da Rosvangs ejendom ikke var tilstrækkelig tørtlagt. De begyndte at uddybe kanalen fra Snejstrup og gennem den dybe kanal, men nærmere ind mod Egebaksandes jord. I Snejstrup by var der lavet et lille midlertidigt stemmeværk, som blev åbnet om aftenen og undertiden også om middagen. Det var jo en stor ulempe. Men de måtte jo ikke stemme vandet højere i kanalen end flodemålet, ellers fik de med kaptajnen at bestille, som boede på Egebaksande dengang, og Buus var inspektør

for aktieselskabet Rosvang, hvis hovedaktionær vist hed Rasmussen og boede på Fyn.

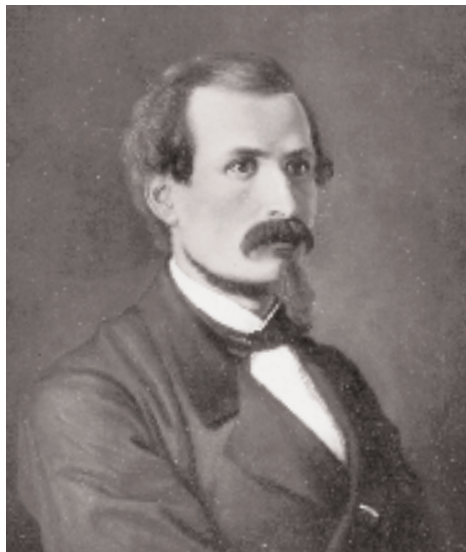
Da de nu var færdige med oprensningen gennem Snejstrup, skulle de jo gennem kaptajn Jagds ejendom, ellers havde de jo kun rensset op for Egebaksande og slet ingen nytte haft for Rosvang. Men så var spillet gående. Kaptajn Jagd vidste jo, at de både ville og skulle igennem hans ejendom, så der er formodentlig nok mellem dem foregået resultatløse forhandlinger, som andre ikke kender.

Langs med kanalen i Jagds ejendom var der sået hvede, vinterbyg og rug, og det stod meget frodigt. Det var i juni måned. Da jorden dér var dyndjord, skulle skråningerne i kanalen være meget flade, d.v.s. der borttages mange alen på hver side af kanalen, så det var jo rimeligt, at Jagd ville have erstatning for ulemperne.

Da Buus' folk begyndte at lægge planker til at trille på ind på Egebaksandes jord, var der straks én af kaptajnens folk, en stor kraftig mand som hed Poul Henriksen, til stede, og så snart en planke var lagt, smed Poul den i kanalen, hvor den flød videre. Men det fik de andre snart forhindret, for når to mand herefter kom med en planke, blev de ved planken, og så kunne han jo ikke tage den. (Poul Henriksen var ansat som forvalter og var én af Jagds tidligere befalingsmænd fra krigens tid).

Da Buus hen på formiddagen var kommet derud, mødte kaptajnen med ca. en snes mand, hver med en forsvarlig prygl i hånden, og så begyndte bataljen. Buus havde ca. 100 mand i kanalen.

Kaptajnen indledte med at sige til Poul Henriksen, idet han pegede på Buus: »Smid den mand ud af min ejendom«, og Poul greb straks fat, men Buus var jo også en voksen, kraftig mand, så det gik ikke så rask. Der kom jo også undsætning til, og

C. Jagd malet 1866 af morbroderen Wenzel Tornøe.

kaptajnen tog også fat. Men så sprang forvalter Frederiksen fra Rosvang op på ryggen af kaptajnen, men fik så én over rygstykkerne af en anden, så han snart kom ned igen. Men en høj, pæn karl, Lars Chresten fra Ørum by, greb kaptajn i skulderen med den ene hånd og et ben bagved og skubbede ham omkuld, men i faldet strakte kaptajnen ham to gange med sin stok. Så kom en mand, Niels Højris, og stillede sig op mod kaptajnen med en stor greb, som han fældede som et bajonetgevær. »Hvad vil du?« spurgte kaptajnen. »A vell arbejd«, svarede manden.

Poul Henriksen var lovlig forhindret i at hjælpe kaptajnen dengang, for straks det begyndte, tog Bertel og Ole Stojholm sig af ham. De havde en langskafet dyndskovl, og de fik ham efter nogle drøje knubs raget ned i en dyndgrøft, og der sad han godt i mudderet til midt på livet.

Jeg så én af Buus' folk, som de kaldte »æ nies«, løbe bagefter én af kaptajnens

folk med en hævet skovl, som han gav ham i ryggen med det resultat, at skovlen knækkede. Stort mere kan jeg ikke fortælle derom; man kunne jo ikke overse alting. Så snart bataljen var endt, vistnok samme dag, rejste Buus til Fyn til aktionærerne, og fra den dag blev der arbejdet i kanalen dag og nat igennem Egebaksandes ejendom. En patrulje på ca. ti mand arbejdede hele natten. Det var jo i de lyse nætter. Formodentlig arbejdede de efter deres sagsførers råd.

Nogle dage senere, da jeg arbejdede ved en civilingeniør Hanneman, så vi en 30-40 af Buus' folk komme bærende med et lille stemmewærk, der havde været brugt i den lave kanal. De sang, og oven på stemmewærket stod en mand, en sadelmager fra Nørhaa, han havde et stort, rødt tørklæde bundet på et skovlskaft. »Hvad mon det kan være?« spurgte Hanneman. Senere fik vi den forklaring, at øvrigheden var mødt og givet ordre til, at hver en planke og hver en pind skulle fjernes fra Jagds ejendom. Der fortaltes senere, at Rosvang-selskabet måtte betale kaptajnen en erstatning på 2500 rd.«

Såvidt taled den gamle »skjald«. Historien skal nok være rigtig. Den findes for øvrigt fortalt i flere versioner, endog i en noget skrappere udgave, hvor en mand får panden kløvet. Denne beretning er imidlertid den eneste fra et øjenvidne, givet i et interview til Thisted Museum i 1926, da fortælleren Anton Larsen var 78 år.

I retsprotokollen refereres fra samme år, at Jagd bliver tilkendt en erstatning på 2500 rd. – så det passer jo meget godt med den gamle smeds fortælling. Jagd nævner ikke selv noget om »slaget« i sine efterladte papirer. Det skyldes sikkert, at han tabte, for sædvanligvis glemte han ikke at hovere lidt, hvis det var ham, der

fik overtaget, og det fik han ofte.

Kommissionsmødet

Som et led i jordfordelingen i forbindelse med gravning af den nye afvandingskanal havde Jagd købt den gamle vandmølle i Faddersbøl, som han indrettede til bolig og kontor, mens udtørringen stod på. Hertil blev der også indkaldt til forskellige møder vedrørende udtørringen. Blandt andet blev der indkaldt adskillige landvæsenskommissioner, der skulle afgøre stridigheder parterne imellem. Formand for disse kommissioner var amtmand Rosenkrantz på Færgegård. Han og Jagd var ikke just perlevenner, og den ene ville ikke lade sig dirigere af den anden. Et par stejle herrer begge to.

Den tidligere møller i Faddersbøl Mølle havde for de penge, han fik af Jagd for den gamle vandmølle, bygget sig en ny vindmølle med tilhørende bolig ovre på den anden side af åen. Da nu et nyt kommissionsmøde skulle afholdes, indkaldte formand Rosenkrantz til møde i Faddersbøl Mølle, som han plejede, men han havde nu den ændrede holdning, at Faddersbøl Mølle var hos møller Holst i den nye mølle. Her sad han så med sin flok, mens Jagd sad med sine folk i den gamle vandmølle. Trods det, at der kun var 100 m imellem dem, var der ingen af dem, der ville give efter for den anden. Parterne mødtes ikke den dag. Skriveren løb mellem de to huse med besked fra den ene og fik svar med tilbage.

Det førte efterfølgende til en del avis-skriveri, som kulminerede i en sidelang artikel, hvor redaktøren for Thisted Amtsa-vis gjorde det helt klart for amtmanden, at Jagd havde fuldstændig ret. Navnet Fad-

dersbøl Mølle havde altid været – og var fortsat navnet på den gamle vandmølle, og det skulle amtmanden ikke sådan lige lave om på.

Da mølleren fik vand

Med sit sluseanlæg i Snejstrup kunne Jagd regulere vandets afstrømning fra søen. Han skulle dog overholde det fastsatte flodemål

i kanalen, ellers kunne det give problemer for lodsejerne ned ad vandløbet. Jagd ville gerne have vandet hurtigt ud af søen, men så blev vandstanden i kanalen for høj. Til andre tider havde han brug for helt at lukke for afstrømningen, når der skulle arbejdes i kanalen, og så kom der slet intet vand.

Ejeren af Årup vandmølle, Jacob Larsen Kudsk, var meget generet af denne åben og lukken for vandet. Når Jagd lukkede for

Slusebroen ved Egebaksande.

vandet, gik møllerens forretning helt i stå. Engang Jagd havde lukket for vandet i længere tid, klagede mølleren herover til Jagd, men det hjalp ikke meget. Mølleren fandt beredvillig hjælp hos den daværende ejer af hovedgården Ulstrup, Poul Knudsen, som var én af Jagds skrappeste modstandere både personligt og især politisk. Han opildnede nu mølleren til at tage kongens foged med ud til Jagd, »så skulle han nok lære kaptajnen at danse ret om«.

Jacob Kudsk mødte derfor op ved slusen med fogeden, og her traf de én af Jagds forvaltere, der påstod, at han ikke havde det mindste forstand på at betjene slusen. Så blev der sendt bud til Egebaksande, at Jagd skulle indfinde sig omgående, men han foregav at være syg og sengeliggende.

Fogeden og mølleren gav sig nu selv i kast med at få slusen åbnet med det resultat, at de fik stemmet trukket helt op, så vandet væltede ind i kanalen, og nu kunne de ikke få stemmet ned igen. De baksede panisk i lang tid med denne fremmede teknik, indtil mølleren pludselig kom i tanker om, at alt dette vand var på hastig vej til Årup. Han sprang op på sin hest og galopperede til Årup, hvor han lige nåede at se sit møllehjul blive revet med af den voldsomme strøm.

Efterfølgende anmodede amtet nu Jagd om at få slusen lukket, men Jagd svarede, at når fogeden på denne måde havde tiltvunget sig ret over hans sluse, måtte han gå ud fra, at slusen stadig stod under fogedens kommando. Han kunne derfor intet gøre, med mindre fogeden bad ham om det.

Der var nu ikke andet for fogeden at gøre end at tage den tunge vej ud til Jagd og så mindelig bede ham om at få lukket for vandet. Jagd havde dermed belært omverdenen og især møller Kudsk, Poul

Knudsen og fogeden om, at ingen ustraffet skulle begynde at blande sig i hans foretagender.

Mindesten

Kaptajn C. Jagd – hans fulde navn var Jens Christian Henrich Claudius Jagd – var født i 1821 i Fredericia som søn af overlærer Niels Jagd. I familien var hans kaldenavn Christian Jagd, og han underskrev sig altid som C. Jagd.

Ligesom faderen fik Jagd en uddannelse som lærer. Han fik en stilling som leder af den private realskole i Svendborg, men allerede som 23-årig fik han den engang så frygtede og uheldbredelige sygdom tuberkulose og måtte derfor stoppe med skolearbejdet. Han uddannede sig derefter som ingeniør og blev ansat i telegrafvæsenet, og det var i den anledning, han kom til Thy. Allerede i 1859 blev han valgt til folketinget i Thisted-kredsen.

Jagd fik senere en stilling som amtsforvalter i Thisted, og han sluttede sit fantastiske liv som amtsforvalter i København, hvor han døde 27. juli 1895. Han ligger begravet på Københavns Vestre Kirkegård, hvor hans venner rejste et minde for ham.

Jagd har mange efterkommere. En sønnesøn, Svend Jagd, der er pensioneret skibsinspektør ved ØK, kommer af og til her til egnen. For to år siden, den 14. august, afslørede han en mindesten for sin farfar ved Faddersbøl Bro, rejst af borgere med interesse for Sjørring Sø. Anledningen var, at det var 100-året for Jagds død, og datoen var netop den dag, hvor Jagd i 1860 åbnede for vandets afstrømning fra søen for første gang.

Granitsten med Stägstrups kirkte.
April 96